

- 10) Fougères, Bull. de corr. hellén. τ. XIII σ. 272. στ. 2.
 11) Mittheil. VII, 64—69. στ. 5.
 12) Bullel. de Corresp. Hellén. XIII, σ. 282 στ. 29.
 13) Titus Livius XXXV, 31.
 14) Παράβ. Mittheil. VII, 338.
 15) Gardner, Catalogue of Greek coins, Thessaly κτλ. πίν. VII. αρ. 2, 3, 4.
 16) Fougères, Bull. de corresp. hell. κτλ. 18. 277.
 17) Mézières, Mémoire Sur le Pélion et l' Ossa.

Ἐν Δράμᾳ, μηνὶ μαΐῳ 1892

ΝΙΚΟΛ. Ι. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ.

ΜΥΡΤΙΔΟΥ

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΑΟΡΑΤΟΝ

(ΔΙΗΓΗΜΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ).

Τὸ κοιμητήριον μ' ἔλκει. Ἀγωνῶ τί συμβαίνει ἐν ἐμοί, ὅταν οὐχὶ μακρὰν αὐτοῦ εὐρεθῶ. Ὅσαίς μεταβαίνω πρὸς περίπατον εἰς τὴν πρὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς τῆς ἐκθέσεως μεγάρου, τοῦ Ζαπείου, πλατεῖαν καὶ εὐρίσκω αὐτὴν ἔρημον ἀνθρώπων. δυνάμεις τις ἀκατάσχετος διευθύνει τὰ βήματά μου πρὸς τὸ κοιμητήριον. Ἀσυνειδήτως βαδίζων διὰ τῶν ἐλικοειδῶν τοῦ πρὸ τῆς πλατείας κήπου δρομίσκων φθάνω πρὸ τῶν οὐρανολογικῶν στηλῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἃς παρακλῆπτων εὐρίσκομαι ἐν τῇ ὁδῷ τῆς Ἀναπαύσεως.

Ὅδὸς Ἀναπαύσεως· λέξεις ἐνθυμίζουσα τῷ ἀκούοντι ἀμέσως τὴν ἀπὸ τοῦ βίου μετὰστασιν αὐτοῦ· λέξεις γλυκεῖαι, ὡς ἡ ἐκφραζομένη ὑπ' αὐτῆς σωματικῇ καὶ ψυχικῇ διάθεσις. Ἦτο δυνατόν νὰ δοθῇ προσφωρῶτερον τῇ ὁδῷ ὄνομα; Ἄραγε δὲν εἶναι αὕτη ἡ πρὸς τὸν αἰώνιον τῆς ἀναπαύσεως τόπον ἄγουσα;

Αἱ ἐκατέρωθεν ὑψόμεναι εὐθυτενεῖς κυπάρυσοι, σύμβολα τοῦ πένθους καὶ τῆς αἰωνίου ἡρεμίας, δίκην στρατιωτῶν στοιχηδὸν παραλλήλως παρατεταγμένων φρουροῦσαι τὴν ἐκεῖ ἐπικρατοῦσαν ἡσυχίαν, ὁ σιγῆλος φλοῖσθος αὐτῶν, οἷον μυστικὸς ἀποχαιρετισμὸς πρὸς τοὺς ἐκεῖθεν τὸ τελευτᾶν διερχόμενους, καὶ αἱ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πένθιμα φέρουσαι διαβάτιδες μ' ἀφυπνίζουσι τοῦ κατέχοντός με ληθάργου. Ἰδοὺ καὶ αἰσθίς ἐγὼ εὐρίσκομαι ἐν τῇ πρὸς τὸ κοιμητήριον ἀγούσῃ. Ἡ μελαγχολία μου ἐπαυξάνεται· καὶ διάφοροι σκέψεις τὸ πνεῦμά μου διαταράττουσι.

Διατί καὶ πάλιν μεταβαίνω ἐκεῖσε, ὅπου οὐδὲν ἄλλο ἀκούω εἰ μὴ ὀλοφυμούς καὶ θρήνους καὶ οὐδὲν ἄλλο ἀναγινώσκω ἢ ἕκαστον βῆμα μου εἰ μὴ «ἐγεννήθη» καὶ «ἀπέθανε»; Τί κοινὸν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν νεκρῶν; Μήτοι ἡ ψυχὴ μου βαρυνθεῖσα πλέον τὴν ἐν τῷ καταπεπονημένῳ σώματί μου διαμονὴν ἐπιθυμεῖ ἐξερχόμενη ν' ἀναπαύσῃ αὐτὸ μετὰ τῶν τῶν τῶν ἄλλων προαναπαυσάμενων καὶ ἀκούσιως περιτριβόμεναι πάντοτε ἐκεῖ, ὡς ὁ ἐραστὴς περὶ τὸν οἶκον καλλιμόρφου παρθένου, θέλων νὰ εἰσαχθῇ παντὶ τρόπῳ εἰς αὐτόν; Ἡ αἱ σκιαὶ προσφιλῶν μοι ὑπάρξεων κοιμωμένων ἐν τῇ πατρὶφί χθονὶ τὸν αἰώνιον ὕπνον ἀκολουθήσασαί μοι αὐτόσε με καλοῦσι πρὸς εαυτάς εἰς τὰ δώματα αὐτῶν;

Ἡ μελαγχολία μου ἐν τῷ κοιμητήριῳ αὐξανομένη κινεῖ τὸν νοῦν πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν. Τὸ κοιμητήριον τῶν Ἀθηνῶν, ὡς καὶ πάσης ἄλλης πόλεως, εἶναι τόπος σκέψεων καὶ διαλογισμῶν. Ναί, ἐκεῖ βαθύτερον δύκαται εἰς ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀρετῶν καὶ κακιῶν νὰ φιλοσοφήσῃ, ὅπου βλέπει τὸν θάνατον ἀφανίζοντα ὄνειρα καὶ ἐλπίδας, περιπτυσσόμενον ἐν ταῖς χρυσαῖς αὐτοῦ ἀγκάλας πᾶσαν ἡλικίαν καὶ πᾶσαν τάξιν ἀνθρώπων καὶ ἐπικρατῆμενον ὡς ξίφος Δαμοκλέους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς παντὸς ἐπαιρομένου ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐκεῖ παρὰ τὸν τάφον σοφοῦ ἢ χαριτοδούτου νεανίδος, γέροντος ἢ ἀγγελοειδοῦς νηπίου, ὧν αἱ

ἐκλιποῦσαι μορφαὶ εἶναι ἀπεικονισμένοι ἐν τῷ μαρμάρῳ, ἐν μέσῳ δακρύων καὶ ἀναστεναγμῶν μητρὸς ὀλοφυρομένης τὸ τέκνον αὐτῆς, νεανίδος τὸν μνηστῆρα, ἀνδρὸς τὴν σύζυγον καὶ τέκνων τοὺς γονεῖς αὐτῶν φαίνεται ἡ ματαιότης τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἐφήμερος ἐπὶ τῆς γῆς ὑπαρξὶς ἡμῶν.

Ἐκάστη ὁδὸς τῆς νεκροπόλεως ταύτης τῶν Ἀθηνῶν, φέρουσα ὄνομα σχέσιν ἔχον πρὸς τὸν θάνατον, εἶναι ἀναπαράστασις τῶν ἐν τῇ πόλει ὁδῶν ὑπὸ τὴν λυπηρὰν αὐτῶν μορφήν. Ἐκαστος οἶκος ἔχει καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ· ἕκαστος τάφος τὸ σῆμα αὐτοῦ. Ὁ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ πτωχοῦ ξύλινος σταυρὸς καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ πλουσίου ἀνδριᾶς καὶ μαρμαρίνος στήλη καὶ ἐνταῦθα παριστᾷ τὰς διαφορὰς τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων, ὡς ἐν τῇ πόλει τὰ μεγαλοπρεπῆ μέγαλα καὶ οἱ ταπεινοὶ οἰκίσκοι.

* *

Ἡμέραν τινὰ περιπλανώμενος κατὰ τὴν συνήθειάν μου καὶ ἀναγινώσκων διάφορα ἐπιτύμβια ἔφθασα παρὰ τινὰ τάφον, ἐφ' ὃς ἔκειτο ἐκ φαιτοῦ μαρμαροῦ πλάξ, περὶ τὴν ὁποίαν ἦνθον εὐχρῶ καὶ εὐανθῇ φυτᾷ, περιοριζόμενα ὑπὸ σμαραγδίνης πρασιᾶς. Νεανίας τις γονυκλινὴς ἐπὶ τοῦ τάφου παρὰ τὸν σταυρὸν περιποιεῖτο τὰ ἄνθη κλαίων· ἐνόησε δὲ ἐπὶ τοῦ χρώματος τὴν κεφαλὴν κύπτων ἐψιθύριζε λέξεις τινὰς καὶ εἶτα ἔτεινε τὸ σῶμα, ὡς ἐπερίμενον ἀπάντησιν.

Ἡ περιεργία μου ἐκεντήθη εἰς τὸ ἔπακρον· ἐπλησίασα ὅθεν πολὺ ὥστε νὰ ἀκούω τὰ ψιθυρίζοντα. Ὁ νεανίας μοι ἦτο γινώριμος, ἀλλ' αἱ σχέσεις ἡμῶν περιορίζοντο μόνον εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους προσαγορεύσεις· δὲν εἶχον ἐπομένως τὸ θάρρος νὰ ὁμιλήσω αὐτῷ· ἄλλως τε καὶ ἀμάρτημα θὰ ἦτο, ἐὰν διέκοπτον τὴν ἱερὰν αὐτοῦ συνδιάλεξιν. Ἦτο φοιτητὴς τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ἐξ Ἀδριανουπόλεως.

— Ἀδελφὴ μου, Ἰουλίᾳ, ἔλεγε δακρυρροῶν· φεύγω εἰς τὴν πατρίδα . . . τί νὰ εἶπω εἰς τὴν τλήμονα ἡμῶν μητέρα; . . . πῶς θὰ με ἴδῃ μόνον ἐπανακάμπτοντα; . . . πῶς ν' ἀνακοινώσω αὐτῇ τὸν θάνατόν σου, ὃν μέχρι τοῦδε ἀπέκρυπτον, ἀπομιμούμενος τὸν γραφικόν σου χαρακτῆρα εἰς τὰς πρὸς ἐκείνην ἀπὸ σοῦ δῆθεν ἐπιστολάς; . . . Πῶς νὰ παρηγορήσω αὐτήν; . . . πῶς θ' ἀντίσχη εἰς τὴν ὀλεθρίαν ἱταύτην ἀλήθειαν; . . .

Θεὲ μου . . . βοήθησόν μοι . . . ἐλέησον τὴν μητέρα μου . . . Ἰουλίᾳ . . . ὁ δακρύων πόνθος σου ἦτο νὰ ἴδῃς τὰς κλεινὰς Ἀθῆνας . . . φεῦ! εἶδες αὐτάς, ἀλλὰ τοσοῦτον ἡγάπησας, ὥστε ἀφῆκας τὰ ὅσα σου ἐν αὐταῖς. . . Σὲ εἶλκε τὸ κλασικὸν αὐτῶν χῶμα. . . Ἰουλίᾳ, ἡ μήτηρ ἡ δυστυχὴς ἡμῶν μήτηρ, ἦν κατελίπομεν μόνην ἐν τῷ οἴκῳ, περιμένει . . . ἀπεχαιρέτισεν ἡμᾶς ἀμφοτέρους μετὰ τῶν ἐγκαρδίων αὐτῆς εὐχῶν καὶ τώρα πῶς θὰ ἴδῃ ἐμὲ μόνον; . . . Φεῦ θὰ μένῃ αὐτῇ ἡ τελευταία σου ἀνάμνησις πικρά, ὁ ἀποχωρισμὸς σου ἐν τῷ σταθμῷ, τὰ δάκρυά σου, οἱ λόγοι σου, ἡ συγκίνησίς σου. . .

Ἰουλίᾳ . . . ἀγαπητὴ μου Ἰουλίᾳ . . . ἀποχωριζόμενος τοῦ τάφου σου, νομίζω ὅτι ἀποθνήσκεις τὸ δεῦτερον καὶ με ἀφίνεις. Ἰουλίᾳ μου. . . διατί ἡ τύχη νὰ πλῆξῃ ἡμᾶς οὕτως; . . . ἤρμοζε νὰ νυμφευθῇς σὺ τὴν ψυχρὰν τοῦ τάφου πλάκα; σὺ ἡ χαρὰ, ἡ ἐλπίς, τὸ μέλλον, τὸ πᾶν τῆς μητρὸς καὶ ἀδελφοῦ σου; . . . Φεῦ! ἀναπαύσαι σὺ τώρα ἐκεῖ ἐν μέσῳ ῥόδων καὶ ἀνθέων περιμένονσα καὶ ἡμᾶς, ὧν τοσοῦτον προῶρως ἐστερηθῆς. . . Κοιμήθητι ἡρεμῶς . . . ἡμεῖς ὑποφέρομεν. . .

Mourir, c'est le repos, et vivre, c'est souffrir.

Ταῦτα λέγων ἐπὶ τοῖς τὰ ἄνθη διὰ τῶν ἀρθῶνως ρεόντων δακρύων αὐτοῦ καὶ ἐξηκολούθει διαλειπόντως ὁμιλῶν οἷον ἐκλεγόμενος τῇ νεκρᾷ. Ἐγερθεὶς τέλος μὲ εἶδεν ὀπίσθεν αὐτοῦ ἱστάμενον περιλύπας.

— Συγγνώμην, ἀγαπητέ μοι, εἶπε· κλαίω τὴν ἀδελφὴν μου. . .

— Τοῦναντίον, ἐγὼ ὀφείλω νὰ ζητήσω παρ' ὑμῶν συγγνώμην διὰ τὴν ἀναίδειάν μου, διαταραχὰς τὴν ἱερὰν ὑμῶν ὀλῆψιν.

— Ναὶ κλαίω τὸ πᾶν, ὅπερ εἶχον ἐν τῷ κόσμῳ, τὴν μόνην ἀδελφὴν μου ἀποχωριζόμενος τοῦ τάφου αὐτῆς, διότι σήμερον ἀναχωρῶ εἰς τὴν πατρίδα. Ἦλθεν ἐνταῦθα μετ' ἐμοῦ, ὅπως ἴδῃ τὰς Ἀθῆνας, αἵτινες ἦσαν τὸ ὄνειρον αὐτῆς· ἀλλὰ πρὸ τριῶν ἀκριβῶς μηνῶν ἀπέθανεν ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Ἀφοῦ ἔτυχες μάρτυς τῆς σκηνῆς ταύτης, θὰ τοιμήσω νὰ ζητήσω παρ' ὑμῶν χάριν τινὰ.

Εὐχαρίστως, ἀγαπητέ· εἶμαι πρόθυμος νὰ ἐκτελέσω τὴν παράκλησίν σου.

— Κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου, ἐὰν εὐαρεστέησθε, παρακαλῶ νὰ περιποιήσθε, ὁσάκις ἔρρεσθε εἰς τὸ κοιμητήριον, τὰ ἐπὶ τοῦ τάφου ἄνθη. Θὰ με ὑποχρεώσητε πολὺ, διότι ἐρ' ὅσον ἐπισκεπτόμεθα τὸν τάφον τῶν νεκρῶν ἡμῶν καὶ φυτεύομεν ἄνθη ἐπὶ τοῦ καλύπτοντος αὐτοὺς χώματος, νομίζομεν ὅτι δὲν ἀπεχωρίσθησαν ἡμῶν ἐντελῶς. Ἀλλ' ἡ ἡμέρα καθ' ἣν αἱ περιπέτειαι τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς ν' ἀφώμεν τὴν τυπικὴν ταύτην συνήθειαν, ἀνανεοῖ πάσας τὰς θλίψεις τοῦ ἐντελοῦς ἀποχωρισμοῦ.

Ἐπειράθην νὰ παρηγορήσω αὐτὸν ὑπισχνόμενος ὅτι θὰ ἡρχόμην τακτικῶς εἰς τὸ κοιμητήριον, ὡς αὐτὸς καὶ θὰ ἐξετέλουν ἀκριβῶς τὴν ὑπόσχεσίν μου.

Ὁ νεανίας μοι ἠὲ χαρίστησε, μ' ἀπεχαιρέτισεν ἀδελφικώτατα καὶ φιλήσας τὸ χῶμα, ὅφ' ὃ ἀνεπαύετο ἡ προσφιλὴς αὐτῷ Ἰουλίᾳ μετὰ τοῦ αὐτοῦ πάους, ὡς θὰ ἐφίλει τὴν παρεῖν αὐτῆς τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, ἀνεχώρησε σπεύδων νὰ προφθάσῃ τὸ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀναχωροῦν ἀτιμόπλοιον, ὅπως ἐκεῖθεν μεταβῇ εἰς τὴν πατρίδα.

*
* *

Δέκα ἡμέρας μετὰ ταῦτα πρῶϊαν τινὰ τοῦ ἰουνίου ἐπορεύθην εἰς τὸ κοιμητήριον, ὅπως ἐκτελέσω τὸ καθήκον μου. Ἐκ πρώτης ὄψεως παρετήρησα ὅτι ἦτο ἀναγκαῖα ἡ παρουσία μου. Ὁ θερμὸς ἥλιος κατέστησε τὴν πρασιὰν ἀξιοδάκρυτον· αἱ ῥοδαὶ ἀπέβαλον τὸ πρᾶσινον αὐτῶν χῶμα καὶ τὰ ἔα ἐτάνυσον τῇδε κάκεισε τὰ μεμαραμμένα αὐτῶν ἄνθη, τὰ δὲ ἡλιοτρόπια ἠλλείψει ὕδατος ἐξηράνθησαν μέχρι ρίζης. Προσεκάλεσα τὸν φύλακα τοῦ μέρους ἐκεῖνου καὶ μεταβάντες εἰς τὴν ἀγορὰν ἡγοράσαμεν φυτὰ ἄλλα, ἅπερ μετεφυτεύσαμεν ἐπανελθόντες—ὅπως δὲ κινήσω τὸν ζῆλον αὐτοῦ, ἔδωκα αὐτῷ ἓν πεντάδραχμον.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος, μεσηλὶς ὢν, εἶχε τὸν μύστακα ξανθόν, τοὺς ὀφθαλμοὺς γλαυκοὺς καὶ τὴν χροιάν ἡλιοκατὴ καὶ ὑπερυθρον. Ἐφερε ψιθινὸν πῖλον μετὰ μεγάλου πετάσου καὶ ἕνεκα τῆς θερμότητος περισκελίδεα ἐξ ὑφάσματος κυανοῦ βαθέος χρώματος, χιτῶνα δὲ ἐρυθροβαφῇ περιεσμένον περὶ τὴν ὄσφυν αὐτοῦ διὰ δερματίνης μελαίνης ζώνης. Ἐβιάδιζε βραδέως καὶ περιεσκεμμένως, ἡ δὲ περὶ τοὺς τρόπους λεπτότης αὐτοῦ, ἡ καθαρεύουσα γλῶσσα, ἡ σιστα κατὰλληλος νεκροθάπτη, ἡ γλυκεῖα αὐτοῦ φωνὴ καὶ αἱ εὐγενεῖς ἐκφράσεις ἡλεγχον ἄνθρωπον μεμορφωμένον, λαχόντα παιδεύσεως καὶ ἀνατροφῆς.

Λαβὼν τὸ πεντάδραχμον, ἔθηκεν ἀμέσως εἰς τὸ θυλάκιον τῆς περισκελίδος αὐτοῦ, ἡ δὲ μορφή αὐτοῦ ἔλαθε χροιάν τινα ὑπόλευκον καὶ μειδιάμα σιωπηλὴν ἤνοιξε τὸ ὑπὸ λευκοτάτων κοσμούμενον ὀδόντων στόμα αὐτοῦ καὶ διεχάραζε μικρὰς τινὰς γραμμὰς περὶ τοὺς γλαυκοὺς αὐτοῦ ὀφθαλμούς.

— Εἶθε πολὺ καλὸς, κύριε, μοι εἶπε. Τώρα δύνασθε νὰ κοιμησθε ἡσυχος. Ἐγὼ θὰ περιποιῶμαι τὸν τάφον τοῦτον . . . θὰ φυτεύσω ἄνθη ὠραιότερα καὶ θὰ ποτίζω αὐτὰ καθ' ἑκάστην πρωΐαν. Μένετε ἡσυχος· δίδω ὑμῖν τὴν ὑπόσχεσίν μου.

— Παρακαλῶ, κύριε, εἶπον αὐτῷ, πῶθεν εἴσθε; νομίζω ὅτι δὲν εἴσθε προσωρισμένος δι' αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα. Πῶς συμβαίνει νά . . .

— Βεβαίωτατα· εἰμαι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως· ὁ βίος μου ὑπῆρξε πλήρης περιπετειῶν· ἰδοὺ αὐτὸς ἐν συνόψει:

Ἦμην τραπεζίτης ἔχων περιουσίαν ἱκανὴν ὥστε νὰ ζῶ ἀνέτως ἐκ τῶν ἐσόδων αὐτῆς· κατὰ τὸν τελευταῖον ὅμως πόλεμον ἀπώλεσα πάντα καὶ ἠναγκάσθην νὰ φύγω ἐκεῖθεν ἀπελπίς. Ἦλθον εἰς Κέρκυραν, ὅπου προσελήφθην ἐπιστάτης εἰς τὴν ἑπαυλὴν πλουσίου τινός. Κατάρθωσα διὰ τῆς φιλοπόνου ἐργασίας μου νὰ ἀποταμιεύσω μικρὰ τινα χρηματικά ποσὰ δι' ὧν ἡγόρασα ἀγροὺς τινὰς. Ἀπεφάσισα νὰ ζήσω ὡς γεωργός, καλλιεργῶν ἐγὼ αὐτοὺς τὰ κτήματά μου. Μετ' ὀλίγον ἐνυμφεύθην ὠραίαν χωρικὴν, λαβὼν προῖκα ὀλίγα στρέμματα ἀμπελῶν. Οὕτως ἔζων εὐχαριστημένος ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας μου αὐξανομένης κατ' ἔτος κατ' ἄτομον, διότι ὁ Θεὸς ἠλόγησε τὸν γάμον μου. Ἐνεθυμούμην τὰ εἰδυλῖα τοῦ Θεοκρίτου καὶ Βιργιλίου, διδάχθεις τοὺς ποιητὰς ταύτους ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ, ὅπου ἔρχον τὴν εὐτυχίαν νὰ ἐκ παιδεύθω, καὶ εὗρισκον τὸν γεωργικὸν βίον ἄριστον καὶ φυσικόν, πλήρη ἀπλότητος καὶ ἀγνῶν ἡδονῶν, καὶ μάλιστα παραβάλλον αὐτὸν πρὸς τὸν

πρότερον, τὸν τοῦ τραπεζίτου, καθ' ὃν δὲν εἶχον ὄρεξιν μήτε ἵνα φάγω μήτε νὰ διασκεδάσω, αἰωνίως κατασκευάζων καὶ καταστρωννύων λογισμοὺς καὶ καραδοκῶν τὴν ὑποτίμησιν ἢ τὴν ὑπερτίμησιν τοῦ χρυσοῦ.

— Ἀλλὰ, διέκοψα αὐτόν, πῶς σοι ἐπῆλθεν αὕτη ἡ ἰδέα ν' ἀνταλλάξῃς τὸν βίον σου τοῦτον, τὸν τοσοῦτων ἡδονῶν πλήρη πρὸς τὸν τοῦ νεκροθάπτη;

— Ὁ θὰ σοι εἶπω ἀμέσως, ἐπανέλαθεν· αὕτη ἡ διάβολος καὶ κατηραμένη πολιτικὴ εἶναι ἡ αἰτία . . . αὕτη μ' ἔφερεν εἰς τοῦτο τὸ σημείον.

— Εἶχον ἦδη τέσσαρα τέκνα. Ἐπὶ δύο κατὰ σειρὰν ἔτη ὁ θερισμὸς ἦτο ἐλάχιστος. ἱκανὸς μόνον πρὸς σποράν. Ὅθεν ἠναγκάσθην νὰ πωλήσω τοὺς ἀγροὺς μου καὶ ν' ἀναμιχθῶ εἰς τὴν πολιτικὴν. Συνήθριζον ψήφους διὰ τινα κτηματίαν. Ὅστις προῦκειτο νὰ ἐκτεθῇ βουλευτής. Ἡμέραν τινὰ ἀφηγγήθην αὐτῷ τὰ βάσανά μου καὶ τὴν οἰκονομικὴν μου δυσχέρειαν.

— Ἀγαπητέ, μοι ἀπήντησεν· ἔλθε εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐγὼ θὰ σοι εἴρω κυβερνητικὴν θέσιν· θὰ μένης ἱκανοποιημένος.

— Ὁ διάλογος οὗτος ἐγένετο πρὸ τῶν ἐκλογῶν. Ἀφοῦ ἐπέτυχεν ὁ φίλος μου καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς ἐσκέφθην ὅτι ἀνοησίαν θὰ ἔπραττον, ἂν δὲν ἐπωφελοῦμην τῶν ὑποσχέσεων αὐτοῦ. Ὅθεν σὺν γυναίξῃ καὶ τέκνοις ἐπέβην πλοίου ἀπαίροντος εἰς Πειραιᾶ καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εὐρισκόμεν ἐν μέσῳ τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐγκαταστήσας πᾶσαν τὴν οἰκογενεάν μου ἐν οἴκῳ τινι παρὰ τὸν σταθμὸν Πειραιῶς ἐνησχολήθην ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας νὰ εἴρω τὸν βουλευτήν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο εὐκόλον, ὡσεὶ οὗτος συνώμοσε νὰ με διαφύγῃ. Ὅσάκις ἐπορεύομην εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἦτο, μοι ἔλεγον, ἐν τῷ ὑπουργείῳ ἢ ἐν τῇ βουλῇ· καὶ ὁσάκις μετέβαινον ἐκεῖ, δὲν εὗρισκον αὐτόν. Ἐπὶ δέκα ἡμέρας διήνυσον τὸν δρόμον τοῦτον πεμπόμενος ἀπὸ τοῦ Ἄννα εἰς τὸν Καϊάφαν. Ἐπὶ τέλους πρῶϊαν τινὰ συνέλαβον αὐτὸν ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ ἐξέθηκα τὴν κατὰστασίν μου. Κατ' ἀρχὰς ἐδίστασε καὶ ἀπέφευγε νὰ μοι δώσῃ ὀριστικὴν ἀπάντησιν· ἐπειδὴ ὅμως ἐγὼ ἐπέμεινα.

— Καλῶς, μοι εἶπεν· ἔλθε μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας.

— Τὴν ὀγδόην ἡμέραν λίαν πρωὶ μετέβην παρ' αὐτῷ περιμένων μετ' ἀγωνίας θέσιν.

— Ἀ! ἰδοὺ, ἀγαπητέ· πιστεύω ὅτι σοὶ εὔρον καλὴν θέσιν. Ἐχεις ἰδέαν τινὰ περὶ κηπουρικῆς;

— Μάλιστα, εἶπον· νομίζω ὅτι εἰμαι ἱκανὸς περὶ ταύτην, διότι πολλὰκις ἐν Κερκύρᾳ ἐφύτευσα μέρος τῶν γαιῶν μου.

— Ἐμπρὸς λοιπόν· ἄγωμεν.

— Ἀνῆλθομεν ἐπὶ τῆς ἀναμενοῦσης ἡμᾶς ἐν τῇ ἀλλῇ ἀμάξης καὶ ἀνεχωρήσαμεν. Καθ' ὁδὸν ἐσκεπτόμην:

Κηπουρός· καλὴ καὶ τίμιος ἐργασία· θὰ ἦμαι καὶ πάλιν εὐχαριστημένος· ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν τοῦ γεωργοῦ.

— Ἡ ἀμάξα ἔφερεν ἡμᾶς εἰς τὸ κοιμητήριον. Ὁ βουλευτὴς προσεκάλεσε τὸν ἐπιμελητὴν αὐτοῦ καὶ με παρουσίασεν

— Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος, εἶπε, περὶ οὗ γνωρίζεις.

Εἶτά μοι ἠύχθη ἐπιτυχίαν ἐν τῷ ἔργῳ μου, ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς ἀμάξης καὶ ἀνεχώρησεν ἀμέσως. Ὁ ἐπιμελητὴς μοι ἐδήλωσε τὴν ἐργασίαν μου. Τί νομίζετε ὅτι ἦτο ἡ καλὴ ἐκείνη θέσις, ἣν μοι προῦμήθευσεν ὁ καλὸς μου ὁ βουλευτής; . . . Διωρίσθην Νεκροθάπτης, Κύριε. . .

— Νεκροθάπτης . . . ἔφριξα. . . Ἐγὼ, ὅστις δὲν ἐτόλμων ν' ἀναφέρω περὶ θανάτου, μὴδὲ ν' ἀτενίσω εἰς νεκρόν, μὴδὲ νὰ μεταβῶ εἰς κοιμητήριον, τώρα νὰ ὀρύσσω τάφους καὶ νὰ καταβιβάζω εἰς αὐτοὺς καὶ διευθετῶ φέρετρα; ἦτο φρικτόν, φρικτόν· δὲν ἡδυνάμην νὰ φαντασθῶ τὴν θέσιν μου· τὸ δὲ ἐπάγγελμα μου ποταπόν.

— Ἡδυνάμην νὰ μὴ δεχθῶ τὴν θέσιν· ἀλλ' ἐσκεπτόμην ὅτι τὰ χρήματά μου ἡλαττώθησαν, τὰ πέντε τέκνα μου, ἡ γυνὴ μου ἤθελον νὰ ζήσωσι καὶ πλησιάζοντος τοῦ ἄλλου μηνὸς ὤφειλον νὰ πληρώσω τὸ ἐνοίκιον. Ἐὰν ἐπειρώμην νὰ ζητήσω ἑτέραν θέσιν μέχρις οὗ εὔρω τοιαύτην, θ' ἀπεθνήσκομεν πάντες τῆς πείνης. Ὅθεν ἐδέχθην αὐτὴν ἐκὼν ἅκων, λέγων καθ' ἑαυτὸν τὸ τῆς παροιμίας: «Καὶ παπᾶς κὺρ-Νικόλα;—Ἐτσι τῶφερ» ἢ κατάρκα».

«Ὅπως παρηγορήσω δὲ ἑμαυτὸν διὰ τὸ εὐτελές μου ἐπάγγελμα ἀπήγγειλα γεγωνυῖα τῇ φωνῇ τὸ τοῦ Ἡσιόδου :

Ἔργον οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δὲ τ' ὄνειδος.

«Τὸ ἐπάγγελμά μου ἦτο κατ' ἀρχὰς δύσκολον. Ὅταν τὸ πρῶτον ἤρχισα διὰ τοῦ λίσσου νὰ σκάπτω τὴν πετρώδη ταύτην γῆν, τὴν φαϊόχρουν, ἡ καρδιά μου ἐξέφυγε τῆς θέσεως αὐτῆς, τὰ γόνάτά μου ἐκάμψθησαν καὶ σκοτοδίνη τις κατέλαβε τὸ πνεῦμά μου. Ἐκάθισα ἐπὶ τοῦ ἄκρου πλακὸς τίνος. Ζοφεράι σκέψεις διήλθον τοῦ νοῦ μου. Διελογιζόμενους τοὺς ἀγρούς μου, τὸ ἄροτρόν μου, τὸν οἰκίτικόν μου. Πᾶσα ἡ πεδιάς τῶν ἀγρῶν μου διήρχετο πρὸ τῶν ὁμμάτων μου ὡς εἰκὼν τις· τὸ πυκνὸν δάσος τὸ παρὰ τοὺς ἀγρούς μου, ὁ κῆπός μου μετὰ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, ὁ πλησίον κελαρύζων ρυαῖς, τὸ χωρίον μετὰ τῶν πευκῶν αὐτοῦ. Ἐνόμιζον ὅτι ἤκουον τὰ βελάσματα τῶν ἐκεῖ που πλησίον νεμομένων αἰγῶν καὶ τὸν μινυρισμὸν τῶν ἀηδόνων ἐν τοῖς θάμνοις. Ὀλίψις τίς με κατέλαβε καὶ νοσταλγία διὰ τὴν προτέραν μου κατοικίαν καὶ δάκρυα θερμὰ ἔρρεον τῶν ὀφθαλμῶν μου.

«Θὰ ἐνθυμῶμαι πάντοτε τὴν πρώτην ταφὴν ἐν ἡ παρίστην. Τὸν τάφον ὠρυξά ἀπὸ πρωίας ἔτι καὶ ἱστάμην ὀλίγον μακρὰν μετὰ τοῦ συνεργάτου μου ἔτοιμος νὰ ἐκτελέσω τὸ καθήκον μου. Ἡ νεκροφόρος ἄμαξα ἔφθασε τρίζουσα, εἶτα ἑτέρα. Ἐξ ἧς κατ'ἔλθον κύριός τις τριακονταετής περίπου καὶ τέσσαρα παιδιά, ὧν τὸ μεγαλύτερον θὰ ἦτο δεκαετής· πάντα ἦσαν μελανεῖμονα, ἀτκεπὶ τὴν κεφαλὴν, τεταραγμένα τὴν μορφήν καὶ φέροντα ἔτι ἐπὶ τῶν ὠγρῶν παρειῶν αὐτῶν τὰ ἔγχνη δακρύων. Ἐτάχθησαν παρὰ τὸ γέλιος τοῦ τάφου, τοῦ πατρὸς κρατοῦντος τὴν χεῖρα τοῦ μεγαλύτερου.

«Οἱ κομιστὰι τοῦ φερέτρου ἀψήρεσαν τὸ περικαλύπτον αὐτὸ μέλαν ὕφασμα καὶ διαπεράσαντες σχοινίον κάτωθεν αὐτοῦ κατεβίβασαν ἡσύχως αὐτὸ ἐντὸς τοῦ τάφου. Ὁ ἱερεὺς ἀπήγγειλε τὴν νεκρώσιμον εὐχὴν, ἔρριψε διὰ τοῦ πύου ὀλίγον χῶμα καὶ οἶνον φωνῶν τό : «Ραντιεῖς με ὕσῳ· πῦ καὶ καθαρισθῆσθαι, πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ γίονα λευκανθήσονται» καὶ εἶτα ἀπεμακρύνθη.

«Ὅταν μετὰ τοῦ συνεργάτου μου κατεβίβασαμεν ἐπὶ τοῦ φερέτρου τὸ ἐπικάλυμμα αὐτοῦ καὶ ἤρχισαμεν νὰ πληρῶμεν τὴν ὀπὴν διὰ χῶματος, ἐν τῷ ἀπαισίῳ ἐκείνῳ κράτῳ, ἡ μορφή τοῦ πατρὸς ἠλλοιώθη καὶ λυγροὶ κατέλαβον αὐτόν· τὰ χεῖρά αὐτοῦ τρέμοντα δὲν ἠδύνατο νὰ προφέρῃσι μὴδὲ μίαν λέξιν· ἦτο νευρικός. Τὰ τέσσαρα μικρὰ ἐξέπεμπον σπαρακτικὰς κραυγὰς. Ἐρῶναζον «μητέρα, μητέρα» καὶ ἔκλαιον τὰ ταλαίπωρα.

«Τὸ θάρρος μ' ἐγκατέλειπεν. Ἐγενόμην ὠχρὸς ὡς ὁ πατήρ καὶ ἔτρεμον. Ἐσκαπτόμην τὰ πέντε μου παιδιὰ τί θὰ ἀπεγίνοντο, ἐὰν ἡ μήτηρ αὐτῶν ἀπέθνησκεν, ὡς ἡ νεαρά αὕτη γυνή, ἣν κατεβίβασαν εἰς τὸν τάφον. Τὰ γόνάτά μου ἐκάμψθησαν καὶ ἔμελλον νὰ πέσω ἐκ τρόμου, ἐνῷ οἱ κομιστὰι ἐγέλων κρυφίως διὰ τὴν τὴν ὁσίαν μου. Ἦναγκάσθη νὰ συγχρατῇσθαι τὰς δυνάμεις μου, ὅπως βοηθῇσθαι τῷ συνεργάτῳ μου πρὸς πλήρωσιν τοῦ τάφου καὶ ὅταν ἐτελειώσασιν τὸ ἔργον ἡμῶν ἐκτὸς ἑμαυτοῦ. Τοῦτο βλέπων ὁ ἀγαθὸς μου συνεργάτης, μὲ ὠδήγησεν εἰς τὴν πλησίον παντοπωλεῖον καὶ με ἀνεζωπύρησε διὰ τινων ποτηρίων οἶνονπνεύματος.

«Τὴν ἐσπέραν ἐπανέλθων οἶκαδε ἡμῶν ἀποτεθαρημένος ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός μου καὶ ἔλεγον καθ' ἑαυτόν.

«Δημήτριε, δὲν εἶναι ζωὴ αὕτη· νὰ ζῆς ὅλην τὴν ἡμέραν μεταξὺ τάφων, ν' ἀκούης τοὺς κλαυθμηρισμούς καὶ τοὺς θρήνους τῶν δυστυχῶν, ἀρ' ὧν ὁ τάφος ἄρπάζει πᾶν ὅ,τι ἡγάπων . . . οὐχί, δὲν εἶναι ζωὴ. Ἐπανέλθωμεν εἰς Κέρκυραν.

«Ἀνήγγειλα τὸ σχέδιόν μου τῇ συζύγῳ μου. Ἀλλ' ἡ χωρική δὲν ἐπεδοκίμασεν αὐτό. Προκειμένου περὶ τῆς τροφῆς τῶν τέκνων αὐτῆς, δὲν ἔβλεπε τοιαύτας λεπτότητας αἰσθημάτων. Μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ἡνάγκασα αὐτὴν νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας· τώρα δὲ ἀφ' οὗ ἄπαξ εἶδον μίαν θέσιν, ὧφελον νὰ κρατήσω αὐτήν. Μὲ ὠνείδισε διὰ τὴν ἀδυναμίαν καὶ δειλίαν μου καὶ με ὠνόμασε «βερέγμένη γάτα».

«Τέλος ὅπως ἔχω οἰκογενειακὴν εἰρήνην, τῇ ἐπομένῃ ἔλαβον τὰ ργασίά μου καὶ ἐπανήλθον εἰς τὸ κοιμητήριον. Ἐπὶ δέκα ἡμέρας δὲν

ἤδυναμην νὰ φάγω μὴ ἔχων ὄρεξιν. Ἐνόμιζον τρώγων τι ὅτι τοῦ τάφου τὸ χῶμα εἶχον ἐν τῷ στόματί μου.

* *

«Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀνάγκης ἐξοικειοῦται πρὸς πάντα· ἀνάγκη καὶ θεοὶ πείθονται» ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Τώρα ἔχω τὸ πέμπτον ἔτος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ μου ταύτῃ. Ἀλλὰ γνωρίζετε τί ἐσκατέρωνε τὴν καρδίαν μου καὶ μοι ἔδωκε τὴν ἀπαιτουμένην ὑπὸ τῆς ἐργασίας μου ψυχραιμίαν; Αἱ κωμωδίαί, ὧν εἶμαι μάρτυς καθ' ἐκάστην περὶ τοὺς ὀρυττομένους ὑπ' ἐμοῦ τάφους. Ἐὰν ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἵτινες κλαίουσιν ἐκ καρδίας καὶ χύνουσιν ἀληθῆ δάκρυα, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι, καὶ οὗτοι εἶναι οἱ πλείονες, οἵτινες κλαίουσιν τυπικῶς καὶ περιπαίζουσιν οὕτω τοὺς νεκρούς. Εἶδον υἱόν, πατέρα, συζύγους τρίβοντας τοὺς ὀφθαλμούς αὐτῶν πρὸ τῶν φίλων καὶ γνωστῶν καὶ γελῶντας ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς συνοδείας. Οὗτοι εἶναι οἱ διεκδικοῦντες κληρονομίαν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος. Πολλάκις δὲ παρὰ τοὺς τάφους αὐτοὺς ἐνώπιον τῶν ἱερῶν σκιῶν γίνονται αἱ ἐρωτικαὶ συναντήσεις νεανίδων θρηνηουσῶν μέλος τι τῆς οἰκογενείας αὐτῶν μετὰ τῶν ἐραστῶν αὐτῶν.

«Ἡ θεὰ πασῶν τούτων τῶν αἰσχυροτήτων ἀψήρεσε τὴν αἰσθητικότητά μου καὶ με ὥλισε διὰ θάρρους ἱκανοῦ· τώρα δὲ εἶμαι ἀτρόμητος ἐν τῷ ἔργῳ μου ὡς οἱ ἀγαθοὶ μου συνάδελφοι, οὓς, ὅταν δὲν ἔχωμεν ἐργασίαν, διδασκῶ τὰ καθήκοντα αὐτῶν πρὸς τὴν οἰκογένειαν, τὸν πλησίον, τὴν πατρίδα. Χαίρω δὲ πολὺ καὶ καυχῶμαι ἐπὶ τούτῳ, διότι κατώρθωσα ἀπὸ ἀξέστῳν καὶ ἀσυνειδήτων νεκροθάπτων, μόνον σκοπὸν ἔχόντων τὴν πλεονοσίαν καὶ τὸν χρηματισμὸν καὶ προθύμων ὄντων νὰ μετέλθωσι καὶ τὴν τυμβωρυκίαν, νὰ μεταμορφώσω αὐτοὺς εἰς ἄνδρας χρηστοὺς, ἠθικοὺς καὶ ἀγαθοὺς πατριώτας.

«Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι καὶ πάντες ὅσοι δὲν ἐμυήθησαν τὰ ἐλαττώματα καὶ τὸν ψευδοπολιτισμὸν τῶν Εὐρωπαίων, ὅστις δίκην ἡλεκτρικοῦ ρεύματος εἰσέρχεται εἰς τὸ τλήμον ἡμῶν ἔθνος, δύνανται νὰ παραβληθῶσιν εὐδοκίμως πρὸς γῆν ἐριθώλακα χέρστον, πεπληρωμένην ἔνεκα τῆς μὴ καλλιέργειας αὐτῆς ἀκανθῶν καὶ τριβόλων, καὶ ἄλλων φυτῶν, ἅπερ τοσοῦτον πλεῖον ἐπιδίδουσιν, ὅσον μᾶλλον ἢ γῇ εἶναι παχέια. Ἄν εὐρεθῇ ἐργάτης ἀγαθὸς καὶ φιλόπνοος καὶ κατορθώσῃ μετὰ πολλοὺς κόπους καὶ ἀθρόνους ἰδρώτας νὰ ἐκκαθάρῃ τὴν γῆν ταύτην ἀπὸ τῶν φυτῶν ἐκείνων καὶ σπεῖρῃ αὐτὴν εἶτα, δύναται νὰ συγκομίσῃ καρπὸς πολλαπλασίους.

«Κατὰ βῆθος δὲν εἶναι κακοί· εἶναι ἀθῶοι· ἀλλ' ἡ ἑλλειψὶς ἀνατροφῆς καὶ τῆς στοιχειώδους παιδείσεως καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ἄλλων, τῶν μεμορφωμένων ὁπωσοῦν καὶ εὐδοκιμούντων ἐν τῇ κοινωνίᾳ, καταφρόνησις αὐτῶν, καθιστῶσιν αὐτοὺς πλήρεις ἁμαρτημάτων. Εὐλογημένον ἔστω τὸ ὄνομα ἐκείνου, εἰς ὃντινα ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα τῆς ἰδρύσεως τῆς σχολῆς τοῦ συλλόγου Παρνασσοῦ πρὸς μόρφωσιν καὶ ἠθικὴν διάπλασιν τῶν παίδων τοῦ λαοῦ.

«Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ τοῦ βίου μου. Πρὸς διασκέδασιν ἐκτελῶ καὶ τὴν κηπουρικὴν μου. Εὐαρεστοῦμαι πολὺ βλέπων ὠραῖα ἄνθη φυόμενα ἐπὶ τῶν τάφων. Νομίζω ὅτι ταῦτα εἶναι οἱ νεκροὶ ἀναβιόντες. Περιποιῶμαι ἰδιαιτέρως ἐκεῖνα, ἅτινα με θέλγουσι. Τοιαῦτα δὲ εἶναι τὰ ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ὠραίων νεανίδων, ὡς αὐτὰ ἐνταῦθα, ἅτινα ἐλάχιστα παριστῶσι τὸ κάλλος ἐκείνης, ἧς κοσμοῦσι τὸν τάφον. . .

«Οὕτω, κύριε, ὑπισχνόμαι ὅτι θὰ περιποιῶμαι καὶ τὸν τάφον τοῦτον. Θὰ φροντίζω περὶ αὐτοῦ, ὥσπερ ἀνέκην εἰς φίλον μου ἢ συγγενῇ.

Ἐν ᾧ δὲ ἡτοιμαζόμεν ν' ἀναχωρήσω.

— Ἔστω ἡσυχος, μοὶ εἶπε, περὶ τῶν φυτῶν σου. Ἐὰν δέ ποτε ἐπιστρέψῃς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διέλθῃς τοῦ Χαβιαροχανίου, εἰπέ τοῖς παλαιῖς μου συναδέλφοις ὅτι ὁ Δημήτριος Σαραντιῆς ἐγένετο νεκροθάπτης πρώτης τάξεως.

* *

Ἀπεχώρησα τοῦ κοιμητηρίου θαυμάζων τὴν αὐτάρκειαν, τὸν στωικὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς ὁρμὰς ἀρχὰς τοῦ νεκροθάπτου, ὅστις ὠμίλει μετὰ τοσαύτης παρρησίας περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ, μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὸ παρελθὸν αὐτοῦ, οἶονεὶ βᾶσιν τοῦ βίου αὐτοῦ ἔχων τὸ τοῦ Ὁρατίου

Aequam memento rebus in arduis
servare mentem.

Ἡσθάνθη δὲ καὶ ψυχικὴν τινα ἀνάπαυσιν καὶ ἐνδύμυχον εὐαρέσκειαν τὸ μὲν ἐπὶ τῇ ἐκπληρώσει τῆς δοθείσης ὑποσχέσεώς μου, τὸ δὲ ἐπὶ τῇ κτήσει τῆς φιλίας τοῦ νεκροθάπτου. Ἐὰν δὲ ἐνταῦθα τῶν πάντων ξένος ἐγκύψω τῇ ἀνέκαθεν μοι σκληρῇ μοίρῃ, τοῦλάχιστον θὰ ὑπάρχῃ μία ἀνθρωπίνη ὑπαρξίς, ὃ ἀγαθὸς μου νεκροθάπτης, ὅστις θὰ σπείρῃ ἐπὶ τοῦ τάφου μου ἀνθή καὶ θὰ περιποιῇται αὐτά, ὡς περιποιεῖται καὶ νῦν ἐπὶ τὰ ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς ὠραίας Ἰουλίας.

Ἐν Ἀθήναις, 28 Μαρτίου 1892.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΜΗΤΗΡ.

ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν).

Τί ἡδύναντο νὰ εἰπωσιν ὁ κ. καὶ ἡ κ. Ριχάρδου, διότι δὲν ἤρωτήθη ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου ἡ γνώμη αὐτῶν; Οὐδεμία ἐπομένως ὑπῆρχεν ἀνάγκη ν' ἀσχοληθῶσι περὶ αὐτῶν. Ἡ ἀνατροφή τῆς Ὑβελίνης, χάριτι θεῆς! ἐγένετο ἄνευ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν, ἐπομένως τὸ αὐτὸ θὰ ἐγένετο καὶ ἐν τῷ γάμῳ αὐτῆς. Ὑπῆρχε βεβαίως ἡ κυρία Βρίς... εἶχε λησμονηθῇ αὕτη ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ τὸ ὁμολογήσωσιν· ἀπ' οὗτου ὅμως ἐπολιτεύετο φίλα φρονούσα τῷ κ. καὶ τῇ κ. Ριχάρδου, δὲν ἦτο καλὸς σύμβουλος, οὔτε σημασίαν τινα ἐκέκτητο. Καὶ ἐπειτα ἐὰν ὁ Βαρκοῦρ ἤρρεσκεν εἰς τὴν Ὑβελίνην, δὲν ἦτο τοῦτο λόγος μὴ δυνάμενος νὰ καταπολεμηθῇ;

Ἐπρεπε λοιπὸν ὁ Βαρκοῦρ ν' ἀρέσῃ εἰς τὴν Ὑβελίνην, τοῦτο ἦτο ἐπνάγκης.

— Λοιπὸν, φίλε μου, ἐπροόδευες ἀρκούντως παρὰ τῇ Ὑβελίνῃ; ἠρώτησε μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἡ κ. Ρουβεραὶ τὸν προστατευόμενον αὐτῆς, ἐνῷ οἱ νέοι ἐχόρευον ἐν τῇ παρακειμένῃ αἰθούσῃ.

Ὁ Βαρκοῦρ ἐχόρευε μόνον ὅτε ἐπιέζετο πρὸς τοῦτο, νῦν δὲ ἐστενοχώρει πως τὴν κ. Ρουβεραὶ. Πᾶσα νεαρά γυνὴ πρέπει νὰ χορεύῃ, αὐτὸ εἶναι φανερόν, δὲν πρέπει δὲ ὁ σύζυγος αὐτῆς νὰ φοβῇται τὸν χορόν. Ἐὰν ὁ Βαρκοῦρ ἡγάπα τὸν χορόν!... Ὅπως-δήποτε δὲν δύναται τις νὰ εἶναι ἐντελής!

— Δὲν δύναμαι νὰ σᾶς βεβαιώσω ἀπολύτως, ἀπήντησεν ὁ εὐτυχὴς θνητὸς ἐρρυθρίων. Ἡ δεσποινὶς Ὑβελίνη βλέπει τὰς κολακείας μου διὰ καλοῦ βλέμματος... τοῦλάχιστον οὕτω φρονῶ... δὲν δύναμαι ὅμως νὰ βεβαιώσω ὅτι μοὶ παρέσχε τὴν ἀδειαν νὰ... τέλος πάντων νὰ... δὲν ξέρω...

— Ὅχι εἰπῇ ὅτι δὲν δεικνύεις δραστηριότητα, ὑπέλαβεν ἡ κ. Ρουβεραὶ μετὰ δυσθυμίας. Καὶ ὅμως δὲν εἶναι τὸσον δύσκολον πρᾶγμα αὐτό!

— Σᾶς βεβαιῶ, κυρία, ὅτι... εἶναι πολὺ δυσκολώτερον παρ' ὅσον νομίζετε, ἀπήντησεν ὁ Βαρκοῦρ σπογγίζων τὸ κατέρυθρον καὶ καθίδρον μέτωπον αὐτοῦ διὰ μανθελίου φέροντος τὰ σήματα αὐτοῦ... Εἶναι δύσκολον... δυσκολώτατον... Ἡ δεσποινὶς Ὑβελίνη δὲν... δὲν μὲ ἐνθαρρύνει ποσῶς...

— Καὶ ὅμως συνομιλεῖτε πάντοτε μετ' αὐτῆς.

— Βέβαια, ὁμιλοῦμεν, ὁμιλεῖ μάλιστα ἐκείνη καὶ λέγει πολλά, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω οὐδὲν, ἀπολύτως οὐδὲν τῶν προσωπικῶν αὐτῆς αἰσθημάτων... πρὸ πάντων τῶν περὶ ἐμοῦ αἰσθημάτων αὐτῆς!

Ἀφοῦ μετὰ κόπου ἐπερχάτωσε τὴν φράσιν ταύτην ὁ Βαρκοῦρ, ἔρριψεν ἀνήσυχον βλέμμα ἐπὶ τῆς θύρας τῆς αἰθούσης ὅπου ἀντιπαρήρχοντο ζεύγη χορευτῶν. Ἡ Ὑβελίνη δὲν ἐχόρευε. Καθημένη

ἐν τινι γωνίᾳ μετὰ τῆς Βέρθας καὶ τῆς «ἀγαπητῆς αὐτῆς ἐξαδέλφης» ἤκουεν αὐτῶν διηγουμένων ἐπιδιδόντα τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Γεωργίου, ἡ δὲ κ. Πρεζάνς, ἡ ὁποία δὲν ὑπώπτευε πονηρίαν τινα ἐδιηγείτο αὐτῇ, μετὰ τῆς ἀφθονίας ἐκείνης. Ἦν παρέχει τὸ μητρικὸν φίλτρον, πολλὰς παιδαριώδεις σκηνάς, αἰτινες προσεχάλλον τὸν γέλωτα τῆς νεάνιδος. Ἡ Ὑβελίνη, καθημένη ἐπὶ χαμηλῆς καθέλας, στηρίζουσα τοὺς ἀγκῶνας ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ ὀλίγον κεκλιμένη πρὸς τὰ ἔμπρος, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑψόυσα πρὸς τὴν διηγουμένην, ἤκουε τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κινουμένη ὑπὸ ἀπλέτου γέλωτος, ὃν συνεμερίζετο ἡ Βέρθα ὅτε ἤκουε τὴν μητέρα αὐτῆς διηγουμένην τὰς σκηνὰς τῶν εὐτυχῶν παιδικῶν αὐτῶν χρόνων.

Ὁ Γεώργιος περιστράφη ὡς δορυφόρος ἐπὶ πολὺ περὶ τὸν μικρὸν ὄμιλον, ὁμνῶν ὅτι δὲν θὰ πλησιάζῃ, εἰτα ὅμως ἐκάθησε πλησιέστατα χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι λαμβάνει μέρος εἰς τὴν συνδιάλεξιν. Οὐδὲ λέξις ὅμως διέφευγεν αὐτῷ, ἤκουε τὰς λεπτεπιλέπτους ἐρωτήσεις τῆς Ὑβελίνης καὶ τὸν νεαρὸν ἀλλὰ καταπνιγόμενον ὑπὸ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς σεμνοπρεπειᾶς γέλωτα. Ἡσθάνετο, ὡσεὶ εἶχεν ἰδεῖ αὐτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς νεάνιδος προσηλωμένους ἐπὶ τοῦ ἐφήβου, εἰτα ἐπὶ τοῦ νεαροῦ ἀνδρός... καὶ ἐνόμιζεν ὅτι κατὰ τινὰς στιγμὰς οἱ ὑπερήφανοι καὶ γλυκεῖς αὐτῆς ὀφθαλμοὶ κατένευον, ὡς αἰσθάνετο ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ, ὁμιλοῦσα περὶ αὐτοῦ μετὰ ἀδελφικῆς ἀφελείας, ἐπαρουσίαζεν αὐτὸν εἰς τὴν Ὑβελίνην διὰ τρόπου λίαν οἰκείου.

— Ἀ! ἀνεφώνησεν ἐν συμπεράσματι ἡ κ. Πρεζάνς, ἐκβαλοῦσα σύνχαμα στοναχὴν εὐαρεσκείας, ὁ Γεώργιος μου ἡγάπα πολὺ τὴν μητέρα του!

— Τὴν μητέρα του! ἐπανελάθεν ἡ Ὑβελίνη, προσλαβοῦσα αἰφνης ὕψος σοβαρόν. Τὴν μητέρα του!

Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐφαίνετο αὐτῇ λίαν γλυκὺ. Τὸ πρῶτον ἤδη ἠσθάνετο τὴν τρυφερότητα, τὴν εὐγνωμοσύνην, τὸ μέγα, τὸ οἰκογενειακῶς ἀπέρριπτον, ὅπερ ἐγκλείει ἡ λέξις αὕτη... ἡ δὲ κ. Πρεζάνς παρετήρει αὐτὴν ἐκπληκτος.

— Ἐγὼ ὅμως δὲν ἔσχον μητέρα, εἶπεν ἡ Ὑβελίνη.

Ὁ Γεώργιος ἠτένισεν αὐτὴν κατὰ πρόσωπον. Νὰ μὴ ἔχῃ μητέρα! Ἡ καυμένη! Ἡ γνώει λοιπὸν ὅλα ἐκείνα τὰ θεσπέσια καλὰ καὶ τὴν χαρὰν, τὴν θείαν εὐχαρίστησιν, ἣν αἰσθάνεται τις ὑπὸ θωπευτικῆς χειρὸς, τὴν ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην, τὴν ἐκκλησιν τοῦ παιδὸς πρὸς ἐκείνην, ἣτις εἶναι τὸ πᾶν δι' αὐτόν... Ἡ Ὑβελίνη ἐστράφη σοβαρῶς πρὸς τὸν υἱὸν ἐκείνον, ὅστις ἡγάπησε τὸσον τὴν μητέρα του, καὶ τὸ νεαρὸν αὐτῆς αἷμα ἀνῆλθεν ἐπὶ τῶν λεπτοφυῶν παρειῶν αὐτῆς. Τοσαύτην εἶχεν ἐνδύμυχον ἀγάπην καὶ συμπάθειαν... ἀλλὰ καὶ θλίψιν συνάμα εἰς τοὺς πλήρεις σεβασμοῦ ὀφθαλμοὺς ἐκείνους.

Ἡ καρδιά τῆς Ὑβελίνης ἐρρίγησε παραδόξως, ὡς πτηνὸν κτυπῶν τὰς πτέρυγας του ἐν χειρὶ κρατούσῃ αὐτό. Αἰσθημα ὅλως ἀγνωστον κατέλαβεν αὐτὴν ἀποτόμως, ἐνόμισεν ὅτι ἐβυθίζετο ἐν ἀγνώστῳ ποταμῷ, οὗ τὰ κύματα ἐθώπευον ἡσυχῶς καὶ ἡδέως αὐτήν, ἐνῷ συνάμα τὴν παρέσυρον.

— Ἀ! Θεέ μου! εἶπε καθ' ἑαυτήν· δὲν εἶναι δυνατόν ὅμως νὰ τὸν ἀγαπήσω!

Ἐξαίφνης ὥχριασεν, ἡ δὲ Βέρθα ἀνησύχησεν.

— Ἐχετε τίποτε; ἠρώτησεν.

Ὁ Γεώργιος ἡγέρθη καὶ ἐπλησίαζεν ἡδῇ.

— Ὅχι, ὄχι, ἀπήντησεν ἡ Ὑβελίνη ἐσπευσμένως. Δὲν ἔχω τίποτε, πηγαίνω νὰ ἰδῶ ὀλίγον τὴν γιαγιά...

Καὶ ἐγένετο ἀφανὴς πρὶν ἢ δυνηθῇ τις νὰ τὴν κρατήσῃ.

— Τί ἔχει; ἠρώτησεν ἡ κ. Πρεζάνς λίαν ἀνῆσυχος.

— Μαμά, εἶπεν ὁ Γεώργιος, ἐλθέ ὀλίγον, σὲ παρακαλῶ, ἔχω νὰ σὲ εἰπῶ κατι.

Καὶ ἔσυρεν αὐτὴν πρὸς τινα γωνίαν.

— Μὴ τῇ ὁμιλῇς πλέον περὶ ἐμοῦ, σὲ παρακαλῶ... ξέρω, μὲ ἀγαπᾷς πολὺ καὶ μὲ νομίζεις κατὶ τι, ἀλλὰ...